

Sygn. akt III U 423/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 sierpnia 2021r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Mirosław Kowalewski
Protokolant:	Marta Majewska-Wronowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 sierpnia 2021r. w Suwałkach

sprawy **B. Ś.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o rentę rodzinną

w związku z odwołaniem B. Ś.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

z dnia 9 czerwca 2021 r. znak (...)

1. **oddala odwołanie;**

2. **odstępuje od obciążania B. Ś. kosztami zastępstwa procesowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B..**

Sygn. akt III U 423/21

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 09.06.2021r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B., powołując się na przepisy ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2020r. poz. 53 ze zm.) odmówił B. Ś. prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu (...). R. Ś.. Argumentował, iż wyrokiem z dnia 04.12.2020r. Sąd Okręgowy rozwiązał przez rozwód małżeństwo B. Ś. i R. Ś.. B. Ś. w dniu 02.03.2021r. złożyła apelację od tego wyroku, a w dniu 19.04.2021r. przedłożyła akt zgonu R. Ś.. W konsekwencji zaszły podstawy do umorzenia całości postępowania rozwodowego. Również z przedłożonego zaświadczenia z GOPS-U z dnia 25.05.2021r. nie wynika żeby małżonkowie do dnia śmierci R. Ś. prowadzili wspólne gospodarstwo domowe.

W odwołaniu od tej decyzji B. Ś. domagała się jej zmiany i przyznania prawa do renty rodzinnej po mężu R. Ś.. Podniosła, iż pomiędzy nią, a R. Ś. nie został orzeczony prawomocnie rozwód czy separacja, co wskazuje, że istniała między nimi wspólność małżeńska. Stanowisko organu rentowego jest zatem błędne. Wskazała na uchwałę Sądu Najwyższego w powiększonym składzie z dnia 26.10.2006r. sygn. III UZP 3/06, mającą moc zasady prawnej, w

której jednoznacznie wskazano, że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej przez wdowę (wdowca) jest, poza spełnieniem przesłanek określonych w art. 70 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, pozostawanie przez małżonków do dnia śmierci jednego z nich w stanie faktycznej wspólności małżeńskiej (art. 70 ust. 3 tej ustawy). Ciężar dowodu niepozostawania w tej wspólności spoczywa na organie rentowym. Sąd Najwyższy ostatecznie zaakceptował ten kierunek wykładni sądowej, która przyjmuje, że jeżeli nie orzeczono rozwodu albo separacji, to uzasadnione jest domniemanie, iż między małżonkami istniała wspólność małżeńska w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy. Okoliczność, że małżonkowie nie mieszkają razem i dlatego nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego sama przez się nie przesądza jeszcze o tym, że nie pozostają oni we „wspólności małżeńskiej”. Jeżeli bowiem nie orzeczono rozwodu albo separacji, to z samego faktu trwania małżeństwa należy domniemywać, że pomiędzy małżonkami istnieje „wspólność małżeńska”. Zatem w jej przypadku organ rentowy niezasadnie przyjął, że nie pozostawała z mężem we wspólności małżeńskiej. Wskazała na zaświadczenie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w F., które dowodzi, że prowadziła wspólne gospodarstwo domowe z R. Ś. w roku 2019 i 2020r. Stan ten GOPS ustalił na podstawie wywiadów środowiskowych, co wprost wynika z przedłożonego zaświadczenia z dnia 25.05.2021r. Pozew rozwodowy R. S. datowany był na dzień 13.12.2019 r., co w odniesieniu do powyższego zaświadczenia, wystawionego na podstawie wywiadów środowiskowych, jednoznacznie dowodzi, że pomiędzy małżonkami nie nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia małżeńskiego, zaś złożenie powództwa było przedwczesne w rozumieniu przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Sama nie wyrażała zgody na rozwód, wносиła o oddalenie powództwa i skierowanie stron do mediacji. Wskazuje to na to, że dążyła do utrzymania łączności małżeńskiej i rodzinnej. Natomiast jak wskazała Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale - odmowa przyznania prawa do renty rodzinnej nie może w szczególności prowadzić do pokrzywdzenia uprawnionego małżonka, który pomimo kryzysu więzi małżeńskich, dążył do utrzymywania łączności małżeńskiej i rodzinnej, przez co wspólność małżeńska nie została całkowicie unicestwiona.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od odwołującej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Podtrzymał podstawy skarżonej decyzji .

Sąd Okręgowy ustalił i zważył , co następuje:

B. Ś. (ur. (...)) w dniu 06.05.2021r. w wystąpiła z wnioskiem o rentę rodzinną po zmarłym mężu R. Ś.(ur. (...), zm.(...))

Odwołująca i R. Ś. związek małżeński zawarli w dniu (...). i tego związku urodziły się trzy córki: M. O. (ur. (...)), E. K. (ur. (...)) i U. K. (ur. (...)).

Odwołująca w okresie od 01.09.2014r. do 29.07.2019r. była zatrudniona w Zakładzie (...) S.A. w P.. W dniu 29.07.2019r. wystąpiła z wnioskiem o emeryturę. Decyzją z dnia 12.09.2019r. przyznano jej prawo do emerytury powszechnej i emerytury kapitałowej.

Na podstawie decyzji z dnia 17.12.2015r. R. Ś. nabył prawo do stałej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 26.11.2015r., natomiast decyzją z dnia 08.11.2018r. przyznano mu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 01.08.2018r. Następnie decyzją z dnia 24.09.2019r. z urzędu przyznano R. Ś. prawo do emerytury od (...). tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego.

W dniu 09.01.2020r. R. Ś. wystąpił do Sądu Okręgowego w Suwałkach z pozwem o rozwiązanie przez rozwód jego małżeństwa zawartego z B. Ś. wyłącznej winy pozwanej. Odwołująca domagała się oddalenia powództwa. Wyrokiem z dnia 04.12.2020r. sygn. (...)Sąd Okręgowy rozwiązał przez rozwód małżeństwo R. Ś. i B. Ś. z winy obu stron (pkt I), oddalił powództwo pozwanej o świadczenie alimentacyjne (pkt II) i zniósł wzajemnie koszty postępowania między stronami (pkt III). Apelację od tego wyroku złożyła odwołująca, domagając się jego zmiany poprzez oddalenie powództwa lub orzeczenie rozwodu z wyłącznej winy powoda oraz zasądzenie od męża na jej rzecz kwoty 600 zł miesięcznie tytułem alimentów.

W związku ze zgonem R. Ś. Sąd Apelacyjny w Białymstoku postanowieniem z dnia 17.05.2021r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i umorzył postępowanie w sprawie.

Jak wynikało z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie o rozwód między małżonkami niedługo po zawarciu małżeństwa zaczęło dochodzić do konfliktów. R. Ś. zarzucał żonie wszczynanie kłótni na tle finansowym, ciągle oczekiwanie od niego pozyskiwania większych dochodów, natomiast odwołująca zarzucała mężowi zdrady małżeńskie, uzależnienie od alkoholu oraz stosowanie wobec niej przemocy fizycznej i psychicznej, szczególnie w stanie nietrzeźwości. W związku z napiętymi między nimi relacjami, nadużywaniem przez R. Ś. alkoholu i stosowaniem przez niego wobec odwołującej przemocy fizycznej i psychicznej, odwołująca doznała m.in. zaburzeń depresyjnych, leczona była szpitalnie jak i ambulatoryjnie. B. Ś., w związku ze złym stanem zdrowia w 2004r. wyjechała do sanatorium. Wówczas poznała R. K., z którym się związała. Wiąż fizyczna między małżonkami Ś. ustała w 2004r., a w dniu 21.01.2006r. odwołująca wyprowadziła się od męża, zamieszkując w E., gdzie po pewnym czasie do tego samego bloku, w którym mieszkała, wprowadził się R. K.. B. Ś. pracowała w E. w charakterze opiekuna osób starszych oraz pomagała córkom w opiece nad jej wnukami. R. Ś. podejmował próby ratowania związku małżeńskiego stron, prosząc odwołującą by wróciła do niego, jednakże ostatecznie jego starania nie przyniosły pozytywnego rezultatu. W dniu 01.06.2014r. odwołująca zawarła wraz z R. K. umowę najmu lokalu mieszkalnego położonego w P., gdzie podjęła pracę zarobkową. Mimo, iż wyprowadziła się z miejscowości M., utrzymywała kontakt z mężem, odwiedzała go, interesowała się jego sytuacją życiową, prowadzili wspólne rozmowy, spędzali wspólnie wolny czas, przebywała w ich domu, korzystając przy tym jednocześnie z ogrodu. Panujące wówczas pomiędzy małżonkami dobre relacje umożliwiały im także współpracę w kwestiach dotyczących ich wspólnej nieruchomości. R. Ś. w dniu 23.10.2019r. zwrócił się do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w F. z prośbą o pomoc finansową w zakresie przeprowadzenia pogłębienia studni znajdującej się na ich nieruchomości, z uwagi na jej wyschnięcie, a tym samym brakiem dostępu do bieżącej wody. Oświadczył wówczas, że prowadzi gospodarstwo domowe wraz z żoną, a jedynymi dochodami przez nich osiąganymi są emerytury w wysokości uniemożliwiającej im samodzielne pokrycie kosztów wskazanych prac. Decyzją z dnia 21.11.2019r. Wójt Gminy F. przyznał na rzecz R. Ś. zasiłek celowy na częściowe pokrycie kosztów związanych z pogłębieniem studni pod warunkiem częściowego zwrotu w wysokości 1.000 zł, odstępując jednocześnie od żądania zwrotu tego wydatku. Kolejną decyzją z dnia 16.01.202r. Wójt Gminy F. przyznał R. Ś. zasiłek celowy na częściowe pokrycie kosztów związanych z wykopaniem nowej studni pod warunkiem częściowego zwrotu w wysokości 3.750 zł, odstępując jednocześnie od żądania zwrotu tych wydatków po przejściu na emeryturę. Wówczas B. Ś. ponownie wprowadziła się do domu położonego w miejscowości M., jednakże mimo to małżonkowie prowadzili de facto oddzielne gospodarstwa domowe, uzyskiwane środki finansowe wydatkowali dowolnie, wyłącznie na własne potrzeby, każde z nich zapewniało sobie wyżywienie we własnym zakresie, nie spędzali wspólnie wolnego czasu. Jedynym źródłem utrzymania R. Ś. było świadczenie emerytalne w wysokości (...)zł netto miesięcznie, natomiast źródłem dochodów B. Ś. było świadczenie emerytalne w wysokości (...)zł netto miesięcznie. W październiku 2019r. R. Ś. wyprowadził się z domu i zamieszkał na stałe ze swoją partnerką I. N., która się nim opiekowała. Odwołująca mimo zamieszkiwania w M. nadal pozostawała w związku z R. K., który towarzyszył jej we wszelkich uroczystościach rodzinnych oraz pozostawał w dobrych relacjach z jej dziećmi.

Zgodnie z art. 65 ust. 1 oraz art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2020r. poz. 53 ze zm.) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawniona jest m.in. małżonek (wdowa).

Przesłanki przyznania prawa do świadczenia dla wdowy określa art. 70 ust. 1 pkt 1 cytowanej ustawy, zgodnie z którym wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy. Ustęp 3 cytowanego przepisu wskazuje przy tym, że małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

Przepis powyższy wskazuje, że przesłanką przysługiwania prawa do renty rodzinnej jest pozostawanie we wspólności małżeńskiej. Z kolei niepozostawanie we wspólności małżeńskiej umożliwia przysługiwanie prawa do renty rodzinnej, o ile w dniu śmierci męża wdowa ma prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

Na gruncie art. 70 ust. 3 ustawy najbardziej spornym zagadnieniem jest wyjaśnienie pojęcia pozostawania do śmierci męża we wspólności małżeńskiej. Pojęcie to nie jest zdefiniowane nie tylko w prawie ubezpieczeń społecznych, lecz także w prawie rodzinnym, stąd trudności z określeniem jego zakresu znaczeniowego. W dominującym orzecznictwie Sądu Najwyższego stwierdza się, że istnienie małżeńskiej wspólności majątkowej (art. 31 krio) nie wystarcza do przyjęcia, że małżonkowie pozostawali ze sobą we wspólności małżeńskiej (por. wyroki Sądu Najwyższego z 20.05.1997r., II UKN 122/97, z 13.06.1997r., II UKN 197/97, czy z 3.12.2004r. II UK 78/04). Wspólność małżeńska powinna obejmować wspólne zamieszkiwanie i prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego, wspólne pożycie, wierność i pomoc we współdziałaniu dla dobra rodziny. Przyjmuje się zatem, że wspólność małżeńska musi być wspólnością faktyczną.

Nie można natomiast uznać, że wspólność małżeńska w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej ustaje dopiero w wyniku unieważnienia małżeństwa albo orzeczenia rozwodu lub separacji, a więc ma ona charakter formalnoprawny. Znajduje to potwierdzenie w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 26.10.2006 r. sygn. III UZP 3/06, w której stwierdził, że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej przez wdowę (wdowca) jest - poza spełnieniem przesłanek określonych w art. 70 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej - pozostawanie przez małżonków do dnia śmierci jednego z nich w stanie faktycznej wspólności małżeńskiej, a ciężar dowodu niepozostawania w tej wspólności spoczywa na organie rentowym. Powody, choćby najbardziej usprawiedliwione, dla których małżonkowie nie pozostawali we wspólności małżeńskiej, nie mają znaczenia dla rozpatrywanego uprawnienia (wyr. SN z 11 lutego 2011 r., II UK 273/10). W przypadku oddzielnego zamieszkiwania, ustalenie pozostawania we wspólności małżeńskiej wymaga bardziej wnikliwego ustalenia, na czym polegały ewentualne więzi faktyczne. Z pewnością nie mogą mieć decydującego znaczenia ogólne twierdzenia wnioskodawcy o dążeniu do utrzymania tych więzi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2009 r., I UK 184/09).

Między małżonkami od wielu lat nie występowała wspólność małżeńska w rozumieniu powyżej przytoczonego stanowiska doktryny. Rozkład pożycia między nimi charakteryzował się zarówno zupełnością, jak i trwałością. Małżonkowie od około 14 lat nie mieszkali razem i od tego czasu prowadzą oddzielne gospodarstwa domowe. Brak było również między stronami porozumienia w kwestiach dotyczących ich związku małżeńskiego, w wyniku doświadczenia wielu negatywnych sytuacji pomiędzy nimi pozytywne uczucia wygasły, strony nie darzy się miłością, zaś istniejące pomiędzy nimi konflikty nigdy nie zostały wyjaśnione lub rozwiązane. Do formalnego rozwiązania małżeństwa nie doszło, jednak nie można pomijać, że R. Ś. wystąpił z pozwem o rozwód, co potwierdza stopień rozkładu pożycia małżeńskiego i fakt niepozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym od lat. Ponadto występujące na przestrzeni lat konflikty nieporozumienia były na tyle poważne i głębokie, że między małżonkami nie był możliwy powrót do wspólnego pożycia, a ich rozstanie miało charakter definitywny. R. Ś. wyprowadził się z domu do swojej partnerki. Odwołująca również związała się z innym partnerem. Sytuacja między małżonkami na przestrzeni lat doprowadziła do wygaśnięcia wszelkich więzi – emocjonalnej, fizycznej i ekonomicznej. Stanowisko odwołującej, która w niniejszej sprawie prezentowała zgola odmienny pogląd, nie zostało poparte żadnymi dowodami i stanowiło jedynie deklarację formułowaną w związku z ubieganiem się o rentę rodzinną.

Nie jest również możliwe, by pomimo niespełnienia wymogów ustawowych, w sprawie miały zastosowanie zasady współzycia społecznego. Zwrócić należy uwagę, że przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS mają bezwzględnie obowiązujący charakter. Wyłączona jest możliwość ich wykładania z uwzględnieniem reguł słuszności (zasad współzycia społecznego) co powoduje konieczność ich ścisłego, a więc - co do zasady - w zgodzie z dosłownym brzmieniem, stosowania. Stanowisko to jest zgodne z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 15.12.1998 r. sygn. II UKN 379/98, w którym wskazano, że podstawą przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego mogą być tylko przepisy prawa, a nie zasady współzycia społecznego. W tej sytuacji nie było możliwe pominięcie okoliczności braku spełnienia przesłanki określonych w art. 70 ust. 3 cytowanej ustawy i skupienie się na

fakcie, że wnioskodawczyni pozostawała w stosunkowo trudnej sytuacji, ponieważ zmarły mąż był alkoholikiem, co odbiło się negatywnie na jej zdrowiu i jej rodziny. Nie są to jednak okoliczności, które niezaprzeczalnie potwierdzają ciężkie położenie wnioskodawczyni i które uprawniałyby Sąd do zlekceważenia przesłanek warunkujących nabycie prawa do renty rodzinnej. A co za tym idzie nie było możliwe zastosowanie - zgodnie z żądaniem odwołującej się - w niniejszej sprawie zasad współżycia społecznego.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 477¹⁴ §1 kpc odwołanie podlegało oddaleniu.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 kpc wobec uznania, iż uprawnionej do otrzymanego świadczenia, ale i pozostającej w złym stanie zdrowia wnioskodawczyni towarzyszyło też subiektywne przekonanie o słuszności jej racji.